

11 жовтня 1899 бурські війська перейшли кордон Наталя. Вступ їх на територію Наталя виражало не тільки готовність відбити підготовлену Англією збройну агресію, а й прагнення захопити цю англійську колонію і тим самим стати на шлях боротьби за захоплення всієї Південної Африки. Вступ бурських військ у Наталя став для уряду Р. Солсбері прекрасним приводом для здійснення агресивних задумів. Англія розпочала військові дії з метою захоплення бурських республік, але ніби тільки для захисту англійських колоній у Південній Африці від бурів. «Я закликала свої війська до зброї, щоб вони відбили вторгнення військ Південно-Африканської Республіки і Помаранчевої Вільної Держави в мої південноафриканські колонії», - заявила в парламенті королева Вікторія [11, с.101].

Так почалася англо-бурська війна, одна з перших воєн епохи новітнього часу, війна за переділ Південної Африки. Виникнення війни означало, що англійський уряд перейшов від «мирної» до збройної боротьби за захоплення бурських республік.

Джерела та література

1. Александров В.В. Борьба империалистических государств за раздел Африки (1881-1914 гг.) – М., 1963. – 93 с.
2. Асоян Б.Р. Сквозь 300 лет: от Кейна к Трансваалю. – М., 1991. – 112 с.
3. Африка: колониализм и антиколониализм (XIX-XX вв.). – М., 1990. – 91с.
4. Виноградов К.Б., Науменко О.А. На службе британского колониализма: (Страницы политической биографии лорда Солсбери) // Новая и новейшая история. – 1981. – № 1-2.
5. Давидсон А.Б. Создание Британской Южно-Африканской Компании. – М., 1960. – 278 с.
6. Давидсон А.Б. Матабеле и машона в борьбе против английской колонизации. – М., 1958. – 306 с.
7. Давидсон А.Б. Сесиль Родс и его время. – М., 1984. – 369 с.
8. Зусманович О.З. Империалистический раздел Африки. – М., 1962. – 64 с.
9. История дипломатии. – Т. 3. Дипломатия в новое время. – М., 1963. – 275 с.
10. История немецкого колониализма в Африке. – М., 1983. – 495 с.
11. Никитина И.А. Захват бурских республик Англией (1899-1902 гг.). – М., 1970. – 186 с.
12. Парфонов И.Д. Колониальная экспансия Великобритании в последней трети XIX века. – М., 1991. – 373 с.
13. Мир на рубеже XIX-XX в.: тенденции развития, противоречия, революции. – М., 1991. – 226 с.
14. Халфин Н.А. Создание и распад Британской империи. – М., 1961. – 102 с.
15. Южно-Африканская Республика. Справочник. – М., 1994. – 367 с.

УДК 94(437)«20»

М. Кондратюк

Т. Г. МАСАРИК ЯК ВИРАЗНИК ІДЕОЛОГІЇ ЧЕСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ВЗАЄМВІДНОСИН ДЕРЖАВИ, ЦЕРКВИ ТА ШКОЛИ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ НА ПОЧ. ХХ СТ.

Стаття присвячена дослідженню поглядів першого президента Чехословаччини Т. Г. Масарика на взаємовідносини держави, церкви та школи в умовах їх демократичного розвитку. Розкривається вплив Т. Г. Масарика на державно-церковні процеси в Чехословаччині на поч. ХХ ст.

Ключові слова: Т. Г. Масарик, держава, католицизм, освіта, релігійна демократія, церква, школа.

The article is dedicated for researching the views of the first president of Czechoslovakia T.G. Masaruk on the relationship between the state, the church and the school in the condition of democratic development. The article reveals the influence of T. G. Masaruk on the processes of the church and the state in Czechoslovakia in early XX century.

Keywords: T. G. Masaruk, Catholicism, state, church, education, school, religious democracy.

Ідея створення Чехословацької республіки належала Т. Г. Масарику, тому природно, що його погляди лягли в основу державної ідеології. Займаючись науковою та політичною діяльністю, Т. Г. Масарик розробляв та вирішував питання, які не втратили своєї актуальності й до сьогодні. Значну увагу він приділив проблемі відносин держави, релігії та школи, позиції яких, на його думку, в умовах демократичного розвитку Чехословаччини, повинні бути переосмислені.

З огляду на це, досліджуючи відносини школи та церкви в першій Чехословацькій республіці, значну увагу ми приділяємо виявленню чинників, які впливали на формування нового типу державно-церковних взаємин. Зокрема, в рамках дослідження суб'єктивних чинників цінними стають погляди і позиції видатного та активного громадського діяча, науковця, першого Президента Чехословаччини Т. Г. Масарика.

Дослідженням питання ставлення Т. Г. Масарика до релігії займалися чимало науковців, зокрема чеських – Й. Громадка [1], Я. Лохман [], Ф. Лінгарт [2], Й. Врховецьки [13], М. Шмід [10,11] та ін. Частково дана тема порушувалася в роботах російських та вітчизняних науковців Н. Нарбути [17], М. Нагоряка [16].

Роботи М. Пехра [8], М. Тогтової [12] містять ґрунтовний виклад концепції першого президента Чехословацької республіки щодо розвитку державно-церковних відносин.

Що стосується бачення Т. Г. Масариком релігійної освіти в чехословацькій школі, то на сьогодні воно залишається недостатньо вивченими. Так, дане питання частково знайшло своє відображення в роботах чеського науковця Ф. Моркеса [7].

На нашу думку, доцільним в контексті державно-церковних відносин висвітлити також точку зору Т. Г. Масарика на проблему присутності/відсутності релігії у системі шкільництва Чехословацької республіки.

З огляду на це, метою статті є розкриття ідей, позицій та поглядів Т. Г. Масарика на місце релігії в суспільному житті чехословацького народу, зокрема, у сфері освіти, та їх роль і значення у розбудові шкільної справи в державі.

Масарик з дитинства був прилучений до церкви, і вихований у середовищі високої моралі та католицької віри. Однак, ще за юних літ, його довіра до церкви та її ієрархів, як посередників між Богом і людиною, похитнулася. Причиною стало його критичне мислення, в умовах отримання ним наукового знання, та власне інституційної кризи церкви.

Його обурюють корисливості священників, порушення ними своїх обітниць перед Богом, необґрунтовані догми (наприклад про непогіршімості Папи). У зв'язку з цим, Т. Г. Масарик починає проявляти свій протест і відкрито виступає з критикою влади церкви, її інституцій, ієрархії, католицької теології та співпраці трону і вівтаря [11]. В результаті його радикальна позиція вилилася у рішення вийти з католицької церкви.

Варто зауважити, що за заявою Масарика, причиною відходу стають його особисті та моральні переконання: «Мій розрив з католицькою церквою був моральним, а не догматичним» [10, с. 17].

Подальший шлях Масарика до церкви ознаменувався знайомством з його майбутньою дружиною Шарлоттою Гарріг, яка належала до Реформаторської євангелічної церкви. Так, маючи схожі погляди на релігію та однакове критичне ставлення до католицизму, Шарлотта привела Масарика до протестантизму. Однак, згодом він відійде від колективного відвідування богослужб і стане мертвим членом цієї конфесії.

Не зважаючи на постійні відкриті дискусії Масарика з кліром католицької церкви (суперечності вирішувалися навіть в судовому порядку) та оголошення його безбожником, особисто він стверджував, що релігію прийняв будучи ще дитиною, і ніколи від неї не відірвався [18, с. 212].

Т. Г. Масарик виробив власну філософію релігії і розглядав її з точки зору і політика і теїста. Для нього кожна релігія повинна мати своє вчення, догмати, теологію, а також застосовуватися на практиці – переживатися людьми внутрішньо. Масарик визнавав своїм релігійним лідером і вчителем Ісуса Христа, а християнська релігія, на його думку, проявляється в моральності та людяності, вона є гуманізмом, тому саме моральність вбачається ним, як головна складова частини релігії [18, с. 213]. З огляду на таке сприйняття релігії, він формує власне бачення проблеми відносин церкви і держави, які він викладав та обґрунтовував у своїх працях.

Значна частка в науковій та публіцистичній спадщині Масарика присвячена питанням релігії, церкви та держави, частину яких він написав ще до відношення Чехословацької республіки. Його роботи можна розглядати як відповідь на вимогу часу щодо реформування формату відносин держави та церкви, що в свою чергу зумовлювалася специфічним розвитком чеської політичної нації в XIX ст.

Науковці виділяють декілька основних історичних моментів, що передували цьому. Особлива увага приділяється ключовим подіям періоду чеського національного відродження, який характеризувався розходженням чеського націоналізму з церквою; їх інтерпретації, а також впливу «ідей» на процес формування чехословацького суспільства [14].

Як результат, на рубежі століть Т. Г. Масарик написав свої найважливіші роботи, в яких розкрив історико-філософські основи «розходження» чеського народу з релігією – «V boji o náboženství» та «O svobodě náboženské a volnosti přesvědčení» (1904), «Přehled nejnovější filosofie náboženství» (1905), «Moderní člověk a náboženství».

Власне себе Т. Г. Масарик характеризував як людину політичну, не релігійну і навіть не теологічну, але таку, для якої релігія є «головною складовою частиною життя і культури загалом» [18, с. 199]. Підтвердження цьому знаходимо у багатьох його роботах. Так у своїй праці «Самогубство як масове соціальне явище модерної цивілізації», яка побачила світ 1881 р., і викликала захоплення та схвальні відгуки у науковому світі, він доводить те, що причина самогубства – це втрата релігійної віри.

Неодноразово він наголошує на проблемі релігійної байдужості і її небезпеки для свого національного визначення чехами, так як основним змістом історії чеського народу є релігійне усвідомлення [18, с. 199]. Виходячи з даного контексту, релігію він розглядав як найважливіший компонент демократії, оскільки, на його думку, з етичної точки зору демократія вмотивована як політичне втілення любові до ближнього [18, с. 236]. За його трактуванням, справжня демократія, якщо вона заснована на любові і повазі до ближнього і до всіх ближніх, є втіленням Божого порядку на землі [18, с. 236].

Він вірив у майбутнє релігії і водночас вступав на її захист. Як вважає А. Бобраков-Тимошкін, така позиція Т. Г. Масарика щодо релігії є не тільки результатом його прагнення до її збереження. Це суперечило б значущій відмінності між Масариком політиком та релігійним мислителем. Він таким чином прагнув «вирішити» кризу буржуазії відновленням «повної людини», в якій релігія за його світоглядом супроводжує його буржуазно-реформістські політичні прагнення і підкоряється їм [14].

Утвердження демократії в Чехословаччині, на думку її першого президента, вимагало відокремлення церкви від держави, але ні в якому разі не відходу від релігії. Віра у духовність людини лягла в основу ідеї «релігійної демократії», виведеної Т. Г. Масариком [16, с. 20]. Як зазначає український дослідник М. Нагорняк, при цьому духовне спрямування такої демократії виступає як основа життя, що протистоїть небезпеці занепаду, яка загрожує західній духовності та моральності [16, с. 19]. А щоб не втратити людині побожності в історичному конфлікті науки, церкви та держави професор наголошує на виробленні та особистому дотриманні кожним принципу толерантності.

У книзі знаменитого чеського письменника К. Чапека «Бесіди з Т. Г. Масариком» значну увагу приділено викладу власного масариківського погляду на державу та церкву. На думку Т. Г. Масарика, право і держава повинні будуватися на моральній, а отже релігійній основі, а держава називатиметься правовою і культурною, якщо вона стане на фундамент моральності [18, с. 202].

Релігійність чехів Т. Г. Масарик шукав в минулих століттях. Завжди позитивно оцінював значення густицької реформації для чеського народу, оскільки вважав, що вона дала початок національному відродженню. Таку позицію він неодноразово обґрунтовував у багатьох своїх працях та виступах, які стосувалися чеського питання.

Розмірковуючи над проблемою відносин держави та церкви, Т. Г. Масарик говорив про те, що столітній відхід від церкви, формування більш світського життя є і надалі буде історично необхідним процесом, який не зупинити. Церква та релігія повинні адаптуватися до цих змін, і усвідомивши своє нове завдання, знайти собі належне місце [18, с. 210].

При цьому, Т. Г. Масарик був переконаний, що «чим більше світським стає світовий порядок, тим більше Церкви могли і мали б присвячувати себе чистій і незаплямованій релігії» [18, с. 199].

Підсумовуючи Т. Г. Масарик зауважує, що церква та держава – це дві головні організації, які керують суспільством. Він вважає природним і необхідним, те що в ході історії ці організації впорядковують свої взаємини, коли «трони підтримували вітвар, вітвар – трони». Однак при цьому, він вважає, що «влада духовна і світська повинні бути роз'єднані політично і адміністративно», а головною рисою новітнього часу, на думку президента, є долучення до держави та релігії третього елементу – національної ідеї [18, с. 202].

Розробляючи ідею гуманної демократії, Масарик розумів колосальне значення ресурсу освіти і науки в процесі розвитку національно-демократичної держави, тому виступав за реформи у системі освіти в Чехословаччині. Одним із аспектів, які потребували нового перегляду – присутність церкви у цій системі.

Масарик позитивно оцінює релігійне виховання дітей, але зазначає про неминучий конфлікт між наукою та вірою, коли: «сучасна школа заснована на знаннях науки; якщо у ній навчати ортодоксального катехизму, це обов'язково призведе до теологічної і релігійної кризи ще в дитинстві та юності». При цьому Масарик наполягає, що вивчення релігії не є релігійним вихованням, і зазначає, що боротьба за школу є складною проблемою перехідної епохи в якій перебуває Чехословаччина [18, с. 212].

Досить часто Масарик виступав з критикою присутності католицької церкви в сфері освіти, що було пов'язано з її попереднім тісним зв'язком з державою. На його думку, наявність церковного фактору в освіті призводить до релігійної кризи, оскільки, діти як ставляться з неприязню до католицизму в результаті можуть відвернутися від релігії. Єдиним рішенням цієї проблеми є відлучення релігії від школи [5, с. 15]. «У церкві, хай слово Боже! Однак в школі ми хочемо слово людське» [9, с. 11].

Т. Г. Масарик виступає за реформу системи освіти, зокрема вищої школи. Пріоритетним для нього стає формування нового стилю мислення студентів та викладачів та утвердження серед них гуманістичних цінностей.

На початку XIX ст. частими ставали конфлікти, які мали релігійний контекст, на рівні вчителів/викладачів. Праця Масарика «Zrcadlo katechetů» містить більше ніж сотню прикладів випадків, коли вчителі-катехети скаржилися, доносили на вчителів-атеїстів до органів державної влади [6, с. 136]. Разом з тим, випадок з вчителем Левом Пеліканом, який вийшовши з церкви був позбавлений права здійснювати викладацьку діяльність, надихнув Масарика на написання роботи в 1907 р. «Interkonfesijsní škola v Rakousku: K disciplinování učitele Lva Pelikána» [4]. Таким чином він заявляв про існування проблеми, і в рамках її вирішення, висунув пропозицію до імперської ради щодо свободи наукових досліджень в університеті від втручання з боку католицької церкви.

Посівши посаду президента Чехословаччини, та проводячи свою політичну діяльність Т. Масарик завжди дотримувався своїх принципів і переконань. Зовсім швидко своє бачення відокремлення церкви від школи та модернізації сфери освіти він реалізовував на практиці. Зменшувалися години викладання релігії, велася підготовка нового покоління світських вчителів, скасовувалися обов'язковість релігійних обрядів в школах тощо. Однак, історія показала, що остаточно відокремити державу і школу від церкви Т. Г. Масаріку не вдалося.

Отже, оцінюючи роль президента Т. Г. Масарика в державно-релігійних процесах Чехословаччини, можна стверджувати, що вона була визначальною. Будучи ідейним натхненником створення Чехословацької республіки і розробляючи програмно даний «проект», Масарик значну увагу присвячував релігії в суспільному житті держави. Він вивів та обґрунтував власний погляд на демократію, яка за теорією має релігійну, гуманістичну суть. Однак, паралельно цьому він виступав з критикою католицької церкви, як панівної конфесії. Звертаючись до історичних витоків він наголошував на значенні реформації і розходженні чеського націоналізму протестантського характеру з католицькою церквою. Наполягав на утвердженні принципів толерантності та свободи віросповідання. Водночас, стояв на позиції відлучення церкви від школи, але підтримував релігійне виховання.

Джерела та література

1. Hromadka J. Masarykova ústřední otázka náboženská / J. Hromadka. – Praha, 1919.
2. Linhart F. Masaryk a budoucnost náboženství / F. Linhart. – Praha, 1946.
3. Lochman J. Komenský a Masaryk o duhovní a mravní rozměr české politiky / J. Lochman. – Brno: Česko-slovenské mosty, 1995.
4. Masaryk T. G. Interkonfesijsní škola v Rakousku: K disciplinování učitele Lva Pelikána / T. G. Masaryk. – Praha, 1907.
5. Masaryk T. G. Moderní člověk a náboženství / T. G. Masaryk. – Praha, 2000.
6. Masaryk T. G. Zrcadlo katechetů / T. G. Masaryk. – Praha, 1906.
7. Morkes F. Masarykovo pojetí moderní školy / F. Morkes // Moderní vyučování. – 2007. – № 13(7). – s. 6-7
8. Perhl M. T. G. Masaryk a (český) politický katolicismus v době první republiky / M. Perhl // Masarykův sborník. – Praha, 2009. – s. 161-172.
9. Sklenář V. Československé školství, učitelstvo a T. G. Masaryk / V. Sklenář. – Pterov, 1990.
10. Šmíd M. Masaryk a ceska Katolicka moderna / M. Šmíd. – Brno, 2007.

11. Šmíd M. Masarykův konflikt s katolickou církví na přelomu 19. a 20. století. / M. Šmíd // Historický obzor, č. 11 – 12, 2001. – s. 265-270.
12. Tohotová M. Masarykův vztah k náboženství a církvi / M. Tohotová // Modernismus – Historie nebo výzva? Studie ke genezi českého katolického modernismu. – Brno, 2002. – s. 174–176.
13. Vrchovecký J. T. G. Masaryk a náboženství / J. Vrchovecký. – Přerov, 1937.
14. Бобраков-Тимошкін А. «Расстаться с Римом духовно и всерьез». Путь Чешской католической церкви в «гетто»: от гусизма к коммунизму и гуманизму/ А. Бобраков-Тимошкін // Неприкосновенный запас. – 2007. – №1 (51). Електр. ресурс <http://magazines.russ.ru/nz/2007/1/bo22-pr.html>
15. Делчинська І. Делі Т. Масарика про розвиток шкільної освіти в Чехословаччині на початку ХХ ст. / І. Делчинська // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – № 42(1). – С. 217–222.
16. Нагорняк М. Томаш Масарик про внутрішні проблеми демократичного розвитку / М. Нагорняк // Політичний менеджмент. – №4. – 2010. – С.16-24.
17. Нарбут Н. П. Социология Т. Г. Масарика : Дис. ... д-ра социол. наук: 22.00.01: Москва, 2003.
18. Чапек К. Бесіди з Т. Г. Масариком / К. Чапек – Л., 2001. – 270 с.

УДК 94:271.4(73)

І. Гнідик

ПОЧАТКИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄПІСКОПА СОТЕРА ОРТИНСЬКОГО У США

У 1907 р. Папа Пій Х призначив окремого єпископа для українських емігрантів у США. Ця подія стала знаковою для становлення та розвитку Греко-Католицької церкви на американських теренах. Проте новопризначений єпископ Сотер Ортинський не мав повної церковної юрисдикції з огляду на те, що тут були сформовані римо-католицькі структури, які мали канонічну перевагу і були майже необхідні з греко-католицьким обрядом. Ці обставини зумовили труднощі церковно-правового характеру у площині регулювання двох єпископських влад на одній території. Попри перешкоди С. Ортинський розпочав активну церковноорганізаційну діяльність, завдяки якій відбулося становлення ГКЦ в Америці.

Ключові слова: церковноорганізаційна діяльність, церковна юрисдикція, українські емігранти, обряд, повноваження, греко-католики.

In 1907 Pope Pius X had appointed a separate bishop for the Ukrainian emigrants in the USA. This event became very important for the becoming and development of the Greek-catholic church in the America. However the newly-appointed bishop Soter Ortinsky did not have complete church jurisdiction because there were formed latin-catholic structures which had canonical advantage and were almost uninformed with a greek-catholic rite. These circumstances caused the difficulties of church-legal character in the plane adjustment of the two episcopal authorities on one territory. Notwithstanding the obstacles S. Ortinsky had begun the active church-organization activity thanks to that the becoming of the Greek-catholic church took place in America.

Keywords: church-organization activity, church jurisdiction, Ukrainian emigrants, rite, plenary powers, greek-catholics.

Процес становлення і розвитку Греко-Католицької Церкви у США був доволі складним і суперечливим. Українські емігранти візантійсько-слов'янського обряду зустрілися з проблемою несприйняття з боку місцевого духовенства, котрому згідно з канонічним правом належала церковна влада на американських теренах. Відсутність офіційного статусу, керівництва та організаційних структур своєї Церкви сприяли щоразу більшому хаосу усередині греко-католицьких громад. Загострювали ситуацію суперечки між переселенцями із Галичини та Закарпаття. Наслідком таких подій став перехід значної кількості українських емігрантів у православ'я та радикальний антиватиканський рух (т. зв. «американська схизма»).

Починаючи від 1890 р. греко-католицьке духовенство у США докладало значних зусиль для того, щоб переконати Ватикан призначити для них окремого єпископа. Проте, з огляду на неприхильну позицію американського єпископату цей час не був сприятливий для ухвалення такого рішення [19, р. 111]. Замість єпископа двічі було призначено апостольських візитаторів, які мали завдання детальніше вивчити становище греко-католиків у США. У 1892 р. Апостольська Столиця призначила священника Никифора Ханата «повноважним адміністратором руських католиків» [6, с. 23]. Він обіймав цю посаду до 1896 р. Упродовж 1902-1907 рр. апостольським візитатором був Андрій Годобай. З огляду на те, що основні питання у церковному житті українських емігрантів надалі вирішували очільники американських римо-католицьких дієцезій, діяльність Н. Ханата і А. Годобая мало вплинула на покращення ситуації [31, р. 112]. Надалі зростали суперечки між двома групами емігрантів, кожна з яких клопотала про призначення «свого» єпископа [18, р. 34].

За таких обставин 26 березня 1907 р. завдяки зусиллям митрополита Андрея Шептицького [19, р. 112; 23, р. 351; 24, р. 52; 1, с. 87; 26, р. 65; 18, р. 34] Папа Пій Х іменував василіянина Стефана Ортинського (чернече ім'я – Сотер) єпископом для греко-католиків у США. Митрополиту вдалося переконати префекта Конгрегації Поширення Віри кардинала Джіроламо Марія Готті, секретаря Ватикану кардинала Моррі дель Валь та папу Пія Х, що створення греко-католицького єпископату у США є невідкладне [17].

С. Ортинський планував їхати до Бразилії, щоб здійснювати духовну опіку над українськими емігрантами у цій країні, тому призначення на єпископа ГКЦ у США було для нього несподіваним. Проте, він поставився до цього завдання відповідально, добре розуміючи складні обставини майбутньої праці і «[...] рішив ся на се важке діло, [...] на всю біду з любові до [...] смертельно умучених моїх Братів Священників та бідного мого Руського народу /тут і далі під означенням «русський» мається на увазі «український» [шодо термінології див.: 25, р. 137-138; 4, с. 177-180] – І. Г./, виждаючого душі, котра в любові схотіла би підвести давлячий крест». Він був обізнаний з важким становищем «[...] осиротілої Руської Церкви» у США і поставив перед собою мету взяти на себе «[...] ціле терпіння мого народу Руського на свої плечі, [...] щоб нарід мій любий знайшов потіху в своїм лихораднім вигнанню» [10, арк. 30].

12 травня 1907 р. у соборі св. Юра у Львові відбулася хіротонія С. Ортинського. Після цього новопризначений єпископ поїхав до Папи Пія Х, по дорозі назад прибув до Відня і Будапешта, де зустрівся з представниками австрійського уряду. Цікаво, що австрійська влада погодилася з його номінацією на єпископа в Америці, бо хотіла позбутися небажаного в Галичині «гайдамаки в рясі», адже С. Ортинський відзначився ревним українським патріотизмом і «[...] боровся за добро душевне і дочасне мого бідного народу на Галицькій Русі», плекаючи мрії про «[...] золоту долю мого народу» [10, арк. 30]. Водночас австрійський уряд надіявся, що такий патріот буде протистояти московіфільству серед еміграції у США [3, с. 24-25].

Також С. Ортинський здійснив візит до закарпатських єпископів у Ужгороді та Пряшеві. Це були важливі зустрічі, адже переселенці із Закарпаття становили значну частину української еміграції у США [3, с. 24-25].

Ще перед від'їздом до Америки, 25 червня 1907 р., новопризначений єпископ підготував першого пастирського листа до українців греко-католиків у США (вони ознайомилися з ним на початку серпня [24, р. 53]). У ньому він окреслив програму єпископської діяльності: а) духовне вдосконалення Церкви «[...] світлом правдивої віри Христової і нев'яучими цвітами чеснот християнських [...] з горячим бажанем слави для нашої Церкви, слави перед Богом і перед цілим світом католицьким»; б) освітній та економічний розвиток української еміграції в Америці з метою скинути «[...] пута застою і ретроградності /відсталості – І. Г./»; в) праця задля добра Церкви та українського народу. Крім того, єпископ наголосив, що для реалізації цих завдань необхідна співпраця та поради з боку тутешнього українського духовенства, котре найкраще знає про «рани Церкви» [10, арк. 31].

У серпні 1907 р. українські емігранти розпочали активно готуватися до зустрічі з новопризначеним єпископом. Кожен випуск українських часописів у США (зокрема, «Свобода» і «Американський руський вісник») щоразу інформували про нові деталі організації урочистих заходів. Усім греко-католицьким священникам було розіслано пастирський лист, організовано збір пожертв, створено спеціальний комітет, члени якого повинні зустрічати С. Ортинського [2, с. 1; 9, с. 5; 11, с. 1; 27, р. 55-57]. 27 серпня він прибув у США [28, р. 4; 6, с. 34]. У порту Гобокен його зустрічали галицькі і закарпатські священники, до речі останніх було приблизно удвічі більше. У церкві св. Юра у Нью-Йорку відбувся молебень і привітання єпископа, а ввечері було проведено святкову вечерю у готелі «Недерленд» [3, с. 33-34].

З моменту приїзду С. Ортинського розпочався новий етап розбудови ГКЦ у США [25, р. 154; 5, с. 364]. З цього приводу священник Олексій Пристай писав: «До призначення американським єпископом покійного Сотера Ортинського, крім двох